Ішкі секреция бездері немесе эндокриндік мүшелер жүйесі (гр. «endon» – ішкі, «crino» – бөлемін) биологиялық белсенді заттар бөлетін мүшелерге жатады. Ішкі секреция бездерінің жасушаларын ұсақ қантамырлар мен лимфа қылтамырлары торлайды. Бұл бездерде бөлінетін сұйықтықты шығаратын өзек болмағандықтан, сұйыктық бірден қанға өтеді. Сондықтан мұндай бездерді ішкі секреция бездері деп атайды.

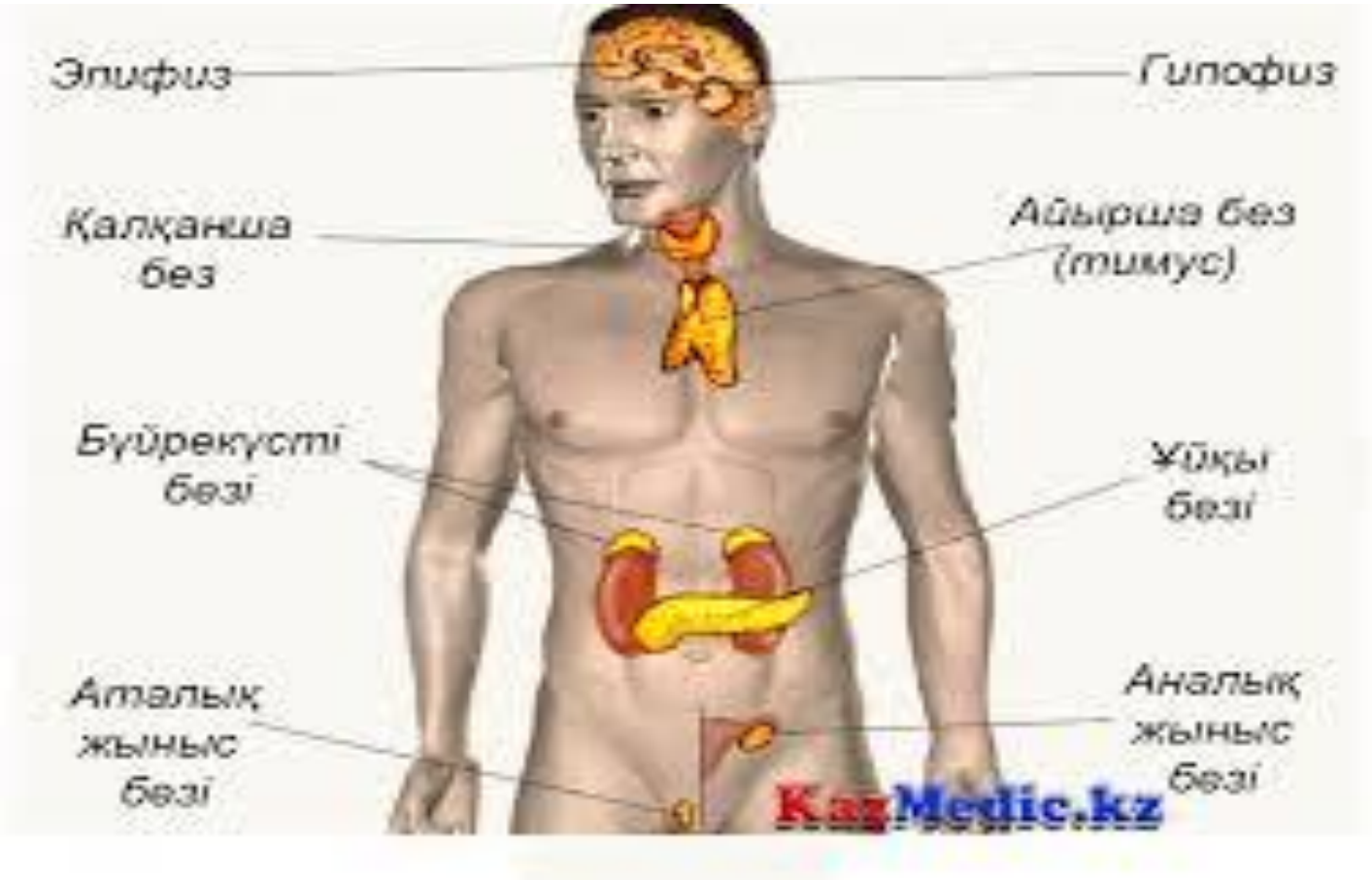

Ішкі секреция бездеріне жататындар

Ұйқы без бен жыныс бездері – аралас бездер. Олар әрі ішкі, әрі сыртқы секрециялық қызмет аткарады. Бұл бездерден бөлінетін заттар канға да және басқа мүшелерге де өтеді. Ішкі секреция бездерінен бөлінетін сұйықтықты гормондар дейді. Гормондар (гр. «hormae» – қоздырамын, козғалыска келтіремін) – ішкі секреция бездерінен бөлінетін ұлпалар мен мүшелерге әсер ететін биологиялық белсенді заттар. Гормондардың барлығы ағзалық заттар, себебі, олардың біреуі нәруыздан, екіншісі аминқышкылдарынан, үшіншісі май тектес заттардан құралған. Гормондар ішкі секреция бездерінен бөлінін, қан, лимфа, ұлпа сұйыктығы арқылы басқа мүшелерге жеткізіледі. ішкі секреция бездерінің қызметін реттейтін орталық – аралық дағы гипоталамус (гр. «hypo» – асты, төменгі жағы, «talamoe» – бөлме). Оны көру төмпешік асты бөлімі деп те атайды. Гипоталамус пен гипофиздің қызметі бірімен-бірі тығыз байланысып, гипоталамустен гипофиздік жүйе құралады. Жүйке ұлпасынан бөлінетін гормондар – нейрогор-явтт аталады. Олар қан құрамының тұрақтылығын және зат

Ішкі секреция бездерінен бөлінетін гормондар және олардың адам ағзасына әсері.

Тироксин **Қалқанша безі Негізінен зат алмасу каркындылығын арттырады**

Паратгормон **Қалканша маңы безі. Кальций және фосфор алмасуын реттейді**

Инсулин **Ұйкы бездің аралды бөлігі. Бұлшық ет және басқа жасушалардың глюкозаны пайдалануын арттырады, қанның құрамындағы канттың мөлшерін азайтады, гликогеннің қорын арттырады, глюкозаның алмасуына әсер етеді**

Глюкагон **—- Бауырдағы гликогеннің канда глюкозаға айналуына әсер етеді**

Адреналин **Бүйрек үсті бездің без заты Симпатикалык жүйкелердің әсерін арттырады, бауыр мен бұлшық еттердегі гликогеннің ыдырауына әсер етеді**

Норадреналин **—- Қантамырларын тарылтады**

Өсу гормоны (соматропты гормон) Гипофиздің алдыңғы бөлігі Сүйектің және ағзаның калыпты өсуін реттейді, нәруыздың, көмірсудың және майдың алмасуына әсер етеді

Гиреотропты гормон **—- Калқанша бездің өсуіне және тироксиннін түзілуіне әсер етеді**

Адренокорти-котропты гормон **(АКТГ) —- Бүйрек үсті бездердің өсуіне және оларда гормондардың түзілуіне әсер етеді**

<u>Ағза кызметінің әрі рефлекстік, әрі гуморальдық реттелуі</u>

Гормондар денедегі зат алмасу қарқындылығын өзгертеді;

Ағзаның тіршілік ету ортасына бейімделушілігін арттырады;

Өсу мен көбеюді реттейді;

Ағзадағы физиологиялық үдерістерді үдетеді (күшейтеді) немесе бәсеңдетеді.

1/18
01 РАЗДІЛ
12-25 ВІРШІ

Гипофиз **(гр. «hypophysis» – өсінді) аралық мидың астыңғы жағына жіңішке өсінді арқылы бекінеді. Пішіні үрмебұршақ тәрізді, ересек адамдар да салмағы 0,5-0,6 г-ға жетеді. Гипофиз – безді және жүйке ұлпаларынан тұрады. Гипофиз алдыңғы, ортаңғы және артқы бөліктерден тұрады. Бұл безден бөлінетін 25 түрлі гормонның 7-еуі жеке бөлініп алынып, толық зерттелген.**

Қызметі: 1) гипофиздің алдыңғы бөлігі құрамы нәруыздан тұратын өсу гормонын (соматотропин) бөледі. Өсу гормоны дененің, өсіресе ұзын сүйектерінің өсуіне әсер етеді;

2) нәруыздың, майдың, көмірсудың алмасуын реттейді;

3) жыныс бездерінің жұмысын қалпына келтіреді;

4) сүт безінен сүттің бөлінуін камтамасыз етеді;

5) бүйрек үсті безі қыртысының өсуіне, одан бірнеше гормондар бөлінуіне, қалқанша бездің дамуына әсер етеді;

6) кандағы темірдің тұрақтылығын сақтайды.

Йод-жеткіліксіздік аурулары.

Зоб және кретинизм – ЙЖА-дың кең таралған клиникалық көрінісі. Соңғы он жылдықта бүкіл әлемде тамақтану бұзылысының бұл формасы миллиондаған адамдардың қайғысы туралы йод жетіспеушілікпен шақырылатын патологиялық жағдай спектрі ретінде шынайы мәліметтер алынды.

ЙЖА қоршаған орта құрамында йод мөлшері аз жерлерде кездеседі және әдеттегі тағамдар мен сусындардан тұрғындар йодты жеткіліксіз қабылдаған аймақтарда байқалады. 1990 жылы ЙЖА әлемнің 118 елінде денсаулық сақтау мәселесі болып табылды және йод жеткіліксіз аймақтарда 1,5млрд астам адам тіршілік етуде. Бұл жеткіліксіздік салдарынан әлем тұрғындарының 30% қауіп төніп тұр. Зобпен зақымданған адамдар саны 655 млн, ал кретинизм ауруымен зақыдалғандар 11 млн артық. Бұндай жоғары көрсеткіштер йод жетіспеушілік жағдайды тұрғындар тамақтануымен тікелей байланысты әлемдік өзекті мәселелер бірі болып табылады

Диабет- бұл қанда қант мөлшерінің көбейіп кетуінен пайда болатын дерт.Бұл аурумен жаста,кемел жаста ауырады.***Қант диабеті*** – көмірсутек ,май,ақуыздың зат алмасуының созылмалы бұзылуы,яғни қанға көп мөлшерде қант түйіршігінің бөлінуі болып табылады. Диабет инсулиннің асқазан асты безінен жеткілікті мөлшерде бөлінбеуі салдарынан басталады. Инсулинсиз ағза қант түйіршегін өңдей алмайды. Соның салдарынан қанның құрамында қант мөлшері артады.